

جرم اختلاس

در رویه دادگاهها

توحید زینالی

وکیل پایه یک دادگستری

حق چاپ برای انتشارات چراغ دانش محفوظ است. هرگونه تکثیر (اعم از چاپ، کپی، فایل الکترونیکی و...) از این اثر بدون اخذ مجوز کتبی از ناشر خلاف قانون بوده و پیگرد قانونی دارد.

بنیاد بین‌المللی حقوقی سنا

«بنیاد بین‌المللی حقوقی سنا» با تیمی متشکل از مؤلفین، مدرسین، وکلا و کارشناسان مجرب با کارگروه‌های تخصصی در حوزه‌های: املاک و اراضی، سرقفلی، بیمه‌ای، گمرکی، ثبتی، وصول مطالبات، تنظیم قراردادهای، ارث و امور حسبی، امور خانواده و مسائل کیفری آماده ارائه مشاوره و پاسخگویی به پرسش‌های حقوقی هم‌میهنان محترم می‌باشد.

گروه وکلای سنا: ۰۲۱ ۸۸۸۶۵۱۲۸-۸۸۸۶۵۱۲۰

ارتباط مستقیم با دفتر واحد دعاوی: ۸۸۱۴۰۸۰۸

انتشارات چراغ دانش

انتشارات چراغ دانش اعلام می‌دارد طی گزارش‌های دریافتی و پیگیری‌های بازرسین این انتشارات مشخص گردیده است بعضی از اشخاص از اسم و آرم انتشارات چراغ دانش سوءاستفاده نموده یا به مجعول خود را نماینده یا شعبه‌ای از انتشارات چراغ دانش در خیابان انقلاب در تهران و حتی بعضی از استان‌ها و شهرستان‌ها معرفی نموده‌اند که ضمن پیگیری قانونی و برخورد قضائی با این اشخاص خاطی به استحضار همکاران حوزه نشر، چاپ و پخش کتاب می‌رساند که در صورت وجود نمایندگی در شعب در تهران یا شهرستان‌ها این موضوع در سایت رسمی انتشارات اعلام خواهد شد.

تهران، میدان هفت‌تیر، ورودی مدرس، کوچه مازندرانی، پ ۴، ط ۶، واحد ۱۴

تلفن تماس: ۰۲۱ ۸۸۱۴۰۶۰۲-۳

www.cheraghdanesh.com

چراغ دانش، چراغ راه اندیشه‌هاست.

فهرست کلی

مقدمه	۱۰
معرفی جرم اختلاس و نمونه شکوائیه	۱۴
جرم اختلاس در آرای دیوان عالی کشور	۴۴
جرم اختلاس در آراء دادگاه‌ها	۸۶
جرم اختلاس در نشست‌های قضائی	۱۲۲
جرم اختلاس در نظریه‌های مشورتی	۱۶۲
جرم اختلاس در قوانین و مقررات	۱۹۶
منابع و مأخذ	۲۱۲

فهرست جزئی

مقدمه	۱۰
معرفی جرم اختلاس و نمونه شکوائیه	۱۴
مبحث اول: روند عملی رسیدگی به جرائم در دادسرا و دادگاه	۱۶
گفتار اول: تنظیم شکوائیه و مراجعه به دادسرای صالح	۱۶
گفتار دوم: ارجاع پرونده به دادگاه بدوی و تعیین وقت رسیدگی	۲۲
گفتار سوم: ارجاع پرونده به دادگاه تجدیدنظر و تعیین وقت رسیدگی	۲۳
گفتار چهارم: اجرای حکم در دادسرای محل وقوع جرم	۲۴
معرفی جرم اختلاس	۲۵
مبحث دوم: ارکان تشکیل‌دهنده جرم اختلاس	۲۶
گفتار اول: عنصر قانونی جرم اختلاس	۲۶
گفتار دوم: عنصر مادی جرم اختلاس	۲۷
گفتار سوم: عنصر روانی جرم اختلاس	۳۲
مبحث سوم: احکام ویژه در خصوص جرم اختلاس	۳۴
گفتار اول: شروع به جرم اختلاس	۳۴
گفتار دوم: معاونت در جرم اختلاس	۳۵

گفتار سوم: شرکت در جرم اختلاس.....	۳۵
مبحث چهارم: تشریفات رسیدگی به جرم اختلاس.....	۳۶
گفتار اول: صلاحیت مراجع قضائی در رسیدگی به این جرم.....	۳۶
گفتار دوم: طریقه تقدیم شکوائیه و هزینه‌های قانونی آن.....	۳۷
گفتار سوم: تقدیم دادخواست به محکمه کیفری برای جبران ضرر و زیان و خسارات.....	۴۰
جرم اختلاس در آرای دیوان عالی کشور.....	۴۴
مبحث اول : آرای وحدت رویه دیوان عالی کشور.....	۴۶
۱. مغایرت حبس کمتر از حد مقرر در مصوبه مجمع تشخیص مصلحت نظام با قانون.....	۴۶
۲. اثر رد مال مورد اختلاس قبل از صدور حکم.....	۴۷
۳. رسیدگی به جرم اختلاس افسران و افراد ژاندارمری.....	۵۰
۴. صلاحیت دادگاه کیفری ۲ در رسیدگی به اتهام اختلاس.....	۵۲
مبحث دوم: آراء شعب تشخیص دیوان عالی کشور.....	۵۷
۱. درخواست اعمال ماده ۲ وظایف و اختیارات ریاست قوه قضائیه در مورد مجازات محکومین به.....	۵۷
۲. عدم صدق عنوان اختلاس بر جرم دخل و تصرف اسلحه و مهمات توسط اشخاص نظامی.....	۶۹
۳. وقوع شبهه در احراز شرایط وقوع جرم اختلاس.....	۷۳
۴. عدم توقیف کالای قاچاق در قبال اخذ وجه تحت عنوان اختلاس قابل مجازات نمی‌باشد.....	۸۲
جرم اختلاس در آراء دادگاه‌ها.....	۸۶
۱. عدم کشف سند و سرقت تلقی شدن جرم.....	۸۸
۲. منع تعقیب به دلیل عدم کفایت دلیل.....	۹۴
۵. معاونت و تعدد جرم اختلاس و جعل.....	۱۰۰
۳. انقطاع مرور زمان کیفری در جرم اختلاس.....	۱۰۳
۴. شرط معافیت از جزای نقدی و تعلیق حبس.....	۱۰۹
۵. عدم صدق عنوان مجرمانه اختلاس در خصوص اختلاف حساب به وجود آمده ناشی از اشتباه.....	۱۱۳
۷. عدم احراز جرم اختلاس کارمند بانک به دلیل عدم برداشت پول از بانک کارمند.....	۱۱۵
جرم اختلاس در نشست های قضائی.....	۱۲۲
۱. برداشت وجوهی از حساب مشتری توسط تحویل دار بانک با جعل امضا.....	۱۲۴
۲. تأثیر استرداد وجوه اختلاس شده در مجازات مرتکبین جرم مذکور.....	۱۲۵
۳. اعمال تبصره ۳ ماده ۵ قانون تشدید مجازات مرتکبین، ارتشاء، اختلاس و کلاهبرداری.....	۱۲۶
۴. عدم نیاز به شکایت شاکی خصوصی در جرم اختلاس.....	۱۲۷
۵. تکلیف دادگاه در صورت کشف مبلغ بیشتری از مال مورد اختلاس بعد از صدور حکم قطعی.....	۱۲۸
۶. عدم تعارض بند (۲) ماده ۳۰ قانون مجازات اسلامی با تبصره ۳ ماده ۵ قانون تشدید مجازات مرتکبین	

- ارتشا و ... در مورد تعلیق مجازات مختلس ۱۳۰
۷. بازداشت موقت در جرم اختلاس ۱۳۱
۸. شمول اختلاس در مورد مستخدمان غیر رسمی ۱۳۳
۹. اثر گذشت شاکی یا مدعی خصوصی در جرائم اختلاس ۱۳۴
۱۰. ارفاق مقرر در تبصره ۳ ماده ۵ قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشا ... در استرداد وجوه مورد اختلاس ۱۳۶
۱۱. همکاری شخص غیر کارمند با کارمند در عملیات اجرایی اختلاس ۱۳۸
۱۲. تکلیف اموال مورد اختلاس در صورت فوت محکوم علیه در اثنای اجرای حکم ۱۴۰
۱۳. دست کاری اسناد و مدارک بانک توسط آبدارچی ۱۴۱
۱۴. ارتباط شغل و سمت اعضای شبکه های اختلاس با نوع محاکمه و محکومیت آن ها ۱۴۳
۱۵. مصداق قانونی عدم استرداد عین یا مثل یا قیمت مال ناشی از ارتشا تا پایان مدت محکومیت ۱۴۵
۱۶. تحصیل مال یا وجه که فاقد مشروعیت قانونی نباشد به وسیله کارمند ۱۴۸
۱۷. تغییر اطلاعات در فتوکپی سند زمین به قصد استفاده متقلبانه ۱۵۰
۱۸. کسب درآمد نامشروع ناشی از ارسال سیمان سهمیه بندی شده شهری به شهر دیگر ۱۵۲
۱۹. تأثیر استرداد وجوه برداشتی قبل از صدور کیفرخواست در تعیین مجازات جرائم اختلاس در مورد فرد بازنشسته ۱۵۳
۲۰. استفاده از سند مجعول جهت دریافت کالا بزرگ ۱۵۵
۲۱. تبانی کارگر مغازه و خریدار در فروش آهن آلات با توسل به محو تخریب اسناد معامله ۱۵۷
۲۲. کسب درآمد از طریق تکثیر قبوض دریافت وجه از هیئت امنای اماکن مذهبی ۱۶۰
- جرم اختلاس در نظریه های مشورتی ۱۶۲**
۱. مرجع صالح در رسیدگی به جرم اختلاس شهردار به مناسبت انجام وظیفه ۱۶۴
۲. عنوان جرم برداشت غیرقانونی از بودجه مربوط به اطاق اصناف ۱۶۵
۳. اختلاس از شرکت خصوصی ۱۶۶
۶. اختلاس و محاکمه غیابی ۱۶۶
۷. اعمال ماده ۲۵ در مورد جرائم قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس ۱۶۷
۸. عدم صدق عنوان اختلاس در صورت واریز مبلغ اضافه به حساب کارمند و برداشت آن کارمند ۱۶۸
۹. تعلیق مجازات در مورد شرکا و معاونین بزه اختلاس، ارتشاء و جعل ۱۶۸
۱۰. تقسیط محکوم به در مورد اختلاس ۱۶۹
۱۱. حکم به رد مال مورد اختلاس ۱۷۰
۱۲. صلاحیت رسیدگی به جرائم اختلاس کارکنان دولت ۱۷۱
۱۳. مرجع رسیدگی به اختلاس کارکنان بانک ها ۱۷۲
۱۴. ارتکاب بزه قاچاق کالای گمرکی توسط مأمورین کشف قاچاق در حکم اختلاس ۱۷۳

۱۷۴	.....	۱۵. اختلاس در مورد اموال غیرمنقول
۱۷۴	.....	۱۶. بازداشت با قرار تأمین دیگری غیر از بازداشت موقت در مورد ارتشاء و اختلاس
۱۷۵	.....	۱۷. تعلیق تعقیب جرائم ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری
۱۷۶	.....	۱۸. تعلیق مجازات در مورد اختلاس
۱۷۷	.....	۱۹. رد مال مورد اختلاس و مزایده آن
۱۷۸	.....	۲۰. رفع تعلیق از کارمند معلق مرتکب جرم ارتشاء، اختلاس یا کلاهبرداری
۱۷۸	.....	۲۱. قرار بازداشت موقت در مورد اختلاس توسط دادگاه
۱۷۹	.....	۲۲. قرار بازداشت موقت در مورد اختلاس در صورت استرداد اموال
۱۸۰	.....	۲۳. ماده ۷۶ قانون تعزیرات و شمول آن به کارمندان بانک ملی ایران
۱۸۰	.....	۲۴. ارتشاء و اختلاس
۱۸۱	.....	۲۵. محدودیت تخفیف مجازات در مورد ارتشاء در اختلاس
۱۸۲	.....	۲۶. رسیدگی به پرونده در صلاحیت دادگاه اصل ۴۹ قانون اساسی
۱۸۳	.....	۲۷. برداشت غیرقانونی و اختلاس و غارت بیت‌المال
۱۸۴	.....	۲۸. امکان کسر ایام تعلیق کارمند از محکومیت وی به انفصال خدمت در جرائم ارتشاء، اختلاس و کلاهبرداری
۱۸۴	.....	۲۹. تعدد جرم در جرائم اختلاس و ارتشاء و کلاهبرداری
۱۸۵	.....	۳۰. مقررات تعدد جرم موضوع ماده ۱۳۴ قانون مجازات اسلامی نسبت به جرائم ارتشاء و اختلاس در خصوص افراد نظامی
۱۸۷	.....	۳۱. مجازات فرد نظامی در صورت تعدد جرائم ارتشاء یا اختلاس
۱۹۰	.....	۳۲. تعیین مجازات در خصوص اتهامات مختلف اختلاس و ارتشاء
۱۹۲	.....	۳۳. الغا سایر مقررات راجع به شروع به جرم با تصویب و لازم‌الاجرا شدن قانون
۱۹۳	.....	۳۴. تصاحب اموال شرکت تعاونی
۱۹۴	.....	۳۵. تحقق عناوین اختلاسی و تصرف غیرقانونی
۱۹۶	.....	جرم اختلاس در قوانین و مقررات
۱۹۸	.....	قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء، اختلاس و کلاهبرداری
۲۰۷	.....	از قانون مجازات اسلامی
۲۱۲	.....	منابع و مأخذ

مقدمه

معمولاً رویه عملی دادگاه‌ها در استنباط از قوانین و مقررات در جهت انطباق با مصادیق واقعی تا حدودی با آنچه در کلاس‌های تئوریک دانشگاه‌ها به دانشجویان حقوق آموزش داده می‌شود متفاوت است البته روند آموزشی و طریق ارائه مطالب در کلاس‌های درسی هم به شکلی است که برای طی مراحل تحصیلی صرف مطالعه و پاسخ به سؤالات به صورت تئوری و بدون تطبیق با مصادیق عملی کفایت می‌کند. به این ترتیب معمولاً چون امکان انجام کار عملی حین تحصیل در دانشگاه برای دانشجویان این رشته وجود ندارد فارغ‌التحصیلان وقتی مشغول به کار می‌شوند با کمبود آگاهی و اطلاعات از رویه قضائی و شیوه استدلال و استنباط عملی دادگاه‌ها مواجه هستند؛ لیکن اهمیت آگاهی از رویه قضائی با اشتغال به کار و فعالیت بر هیچ فارغ‌التحصیل حقوقی پوشیده نیست. بی‌تردید تنها منبع آموزش عملی و کالت، قضاوت و به‌طور کلی رشته حقوق، قبل از حضور عملی در دادگاه‌ها و جلسات رسیدگی، رویه‌های قضائی می‌باشد؛ به عبارت دیگر، مطالعه تصمیمات، پرسش و پاسخ‌ها و اختلاف‌نظرهای کسانی که هر روز به صورت عملی در حال انطباق قوانین با مصادیق واقعی هستند می‌تواند اطلاعات کاربردی و عملی را در اختیار خوانندگان قرار دهد.

اگرچه فارغ‌التحصیلان حقوق بیش از سایرین به مطالعه رویه قضائی نیازمند هستند؛ اما هیچ قشری از جامعه بزرگ رشته حقوق قضائی بی‌نیاز از مطالعه و تحقیق و تفحص در این حوزه علمی نمی‌باشد؛ زیرا رویه قضائی در واقع محرک رشته حقوق است که دائم در حال تغییر و تحول می‌باشد و غفلت از این حوزه موجب عقب‌ماندگی از علم واقعی حقوق و جامعه حقوقدانان خواهد شد. از این‌رو

ناشران تخصصی این حوزه، هرکدام به طریقی نسبت به جمع‌آوری و انسجام‌بخشی به مطالب و موضوعات راجع به رویه قضائی اقدام می‌کنند که انتشارات چراغ دانش نیز در همین راستا و برای انجام بخشی از وظایف فرهنگی خود در نظر دارد نسبت به تدوین و جمع‌بندی مطالب رویه قضائی به‌صورت منظم و منحصربه‌فرد با ویژگی‌های مخصوص برای هر دعوا طی یک کتاب جداگانه به‌صورت کاربردی و با دسترسی آسان به مطالب هر دعوا اقدام نماید لذا در راستای تأمین این هدف، مجموعه‌ای از کتاب‌ها تحت عنوان کلی «دعوای... در رویه دادگاه‌ها» که شامل موارد زیر است تدوین و تألیف خواهد شد:

۱. آراء وحدت رویه؛

۲. آرای اصراری؛

۳. آراء شعب دیوان عالی کشور؛

۴. آراء دادگاه‌های بدوی و تجدیدنظر؛

۵. نشست‌های قضائی؛

۶. نظریه‌های مشورتی؛

۷. قوانین و مقررات مرتبط با موضوع؛

۸. نمونه دادخواست و معرفی دعوا.

در این مجموعه سعی شده است رویه قضائی کشور در خصوص هر دعوا به‌صورت منسجم و منظم گردآوری شود تا وکلا، حقوقدانان و قضات محترم در مراجعه به رویه قضائی در کمترین زمان به بهترین وجه مطالب مطلوب خود را یافته و استفاده نمایند. با توجه به تعدد بسیار آراء دادگاه‌ها (دادگاه بدوی و

تجدیدنظر) در برخی موارد حداکثر سعی بر آن بوده از موارد متفاوت آراء صادره در موضوع نمونه در قسمت رأی آورده شود و همچنین در سایر موارد؛ مثل آراء وحدت رویه، آراء دیوان عالی کشور، موارد مرتبط به موضوع ذکر شده است تا با توجه به اهمیت این آراء مورد استفاده خوانندگان و مراجعه کنندگان عزیز قرار گیرد.

مختصر ویژگی‌های کتاب:

۱. تدوین و گردآوری منظم و منسجم تمام مطالب مربوط به دعوا؛
  ۲. تقسیم‌بندی موضوعی برای هر کدام از مطالب؛
  ۳. ارائه معرفی دعوا و نمونه دادخواست در اول مجموعه؛
  ۴. ذکر عنوان برای هر مطلب به صورت خلاصه در فهرست؛
  ۵. دسترسی سهل و آسان به مطلب دلخواه در کمترین زمان.
- «گروه پژوهشی» انتشارات مفتخر خواهد شد از تجربیات، آراء و سایر مطالب حقوقی موجود نزد اساتید، وکلا، حقوقدانان و سایر همکاران در راستای مفیدتر شدن مجموعه در چاپ‌های بعدی استفاده نماید. لذا موجب خرسندی خواهد بود که خوانندگان عزیز از هر صنف ضمن ارسال انتقادات و پیشنهادات خود در مورد هر کدام از موضوعات به صورت (کتبی یا از طریق ایمیل یا تلفنی) ما را در پر بار کردن مجموعه حاضر یاری فرمایند.

مدیر مسئول انتشارات

یک هزار و سیصد و نود و شش

فصل اول

معرفی جرم اختلاس و نمونه شکوائیه

مبحث اول: روند عملی رسیدگی به جرائم در دادسرا و دادگاه^۱

برای رسیدگی به هر عنوان مجرمانه مانند اختلاس یا خیانت در امانت مراحل چهارگانه‌ای وجود دارد که شاکی باید ضمن آگاهی از این مراحل اقداماتی که به وی مربوط و منتسب می‌باشد را انجام داده تا شکوائیه وی ثبت، انجام تحقیقات، تعقیب، رسیدگی، صدور حکم و اعمال مجازات فراهم گردد.

گفتار اول: تنظیم شکوائیه و مراجعه به دادسرای صالح

اولین اقدام شاکی برای اعلام جرم و تظلم خواهی تنظیم شکوائیه می‌باشد؛ چرا که مطابق ماده ۶۴ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ یکی از جهات قانونی برای شروع به تعقیب، شکایت شاکی یا مدعی خصوصی است. البته اگر جرم جنبه عمومی داشته باشد، اقامه دعوا و تعقیب متهم از این جنبه از وظایف دادستان محسوب می‌شود.

الف) نحوه تنظیم شکوائیه و شرایط آن: به تکلیف ماده ۶۸ قانون آیین دادرسی کیفری شاکی یا مدعی خصوصی می‌تواند شخصاً یا توسط وکیل شکایت کند. در شکوائیه موارد زیر قید می‌شود:

۱. نام و نام خانوادگی، نام پدر، سن، شغل، میزان تحصیلات، وضعیت تأهل، تابعیت، مذهب، شماره شناسنامه، شماره ملی، نشانی دقیق و در

---

۱. روند رسیدگی عملی برای «مجموعه کتب کیفری ... در رویه دادگاهها» به رشته تحریر در آمده است؛ لیکن به طور مفصل معرفی هر جرم حسب عنوان تعریف شده در کتاب به همراه ارکان تشکیل دهنده آن در مبحث دوم تشریح گردیده است.